

Lotyšská a estonská klasická literatura

Kurz podává přehled vývoje, klasického kánonu a výrazných tvůrčích osobností lotyšské a estonské literatury od vzniku prvních textů na lotyšském a estonském území (13. stol.) do počátků moderní literatury na konci 19. století. V rámci konstituování novodobých literatur v průběhu 19. století je sledován vliv folkloru, pastorské a ochranovské tradice, zároveň jsou uvedeny některé reflexe (transformace) těchto tradic ve 20. století. Pozornost je věnována též místní literatuře psané latinsky, německy, latgalsky a livsky, procesu ustalování jednotného spisovného jazyka a jeho ortografie a české recepci těchto literatur a kultur.

1. Společné rysy pobaltských kultur
2. Latinské a německé písemnictví.
3. První lotyšské a estonské knihy.
4. První pokusy o kodifikaci jazyka, počátky světské prózy a poezie.
5. Švédské vzdělávací reformy, překlady Bible.
6. Ochránovské hnutí v Livonsku.
7. Osvícenský racionalismus a preromantismus, kulturní aktivity německých pastorů a starolotyšů.
8. Mladolotyšské hnutí, počátky novodobé poezie a prózy.
9. Sbírání a studium folkloru, lotyšské a estonské dainy.
10. Lotyšské hnutí diévturība a folklorismus v literatuře 20. století.
11. Umělé eposy, vlastenecký romantismus a sentimentalismus.
12. Vývoj realismu v lotyšské a estonské literatuře 19. století.

Povinná literatura:

a) odborná:

1. Švec, L. – Macura, V. – Štoll, P.: *Dějiny pobaltských zemí*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1996. Včetně kapitol o lotyšské a estonské kultuře.
2. Slabihoudová, N. – Vlčková, A. – Štoll, P.: *Slovník pobaltských spisovatelů*. Libri, Praha 2003. Úvody, příslušná hesla.
3. Parolek, R.: *Srovnávací dějiny baltických literatur*. Univerzita Karlova, Praha 1978.
4. Parolek, R.: *Lotyšská literatura*. Bohemika, Praha 2000.
5. Slabihoudová, N.: *Stručný přehled estonské literatury*. Balt-East, Praha 2003.
6. Dejmek, J.: *Lotyšsko*. Libri, Praha 2010.

b) beletrie (alespoň tři tituly lotyšské a tři estonské):

1. *V kruhu krásy*. Malá antologie z lotyšské a litevské lidové poezie. Bohemika, Praha 1998.
2. *Les duší*. Antologie lotyšské poezie 19. a 20. století. Bohemika, Praha 2001.
3. Pumpurs, A.: *Láčplēsis* (Parolek, R.: *Souboj nad propastí*). Albatros, Praha 1987.
4. Blaumanis, R.: *Smrt na kře a jiné povídky*. Svět sovětů, Praha 1959.
5. Rainis, J.: *Daleké ozvěny*. Praha, Mladá fronta, 1982. *Poezie*
6. Skalbe, K.: *Jak jsem plul ke Královně Severu*. Svoboda, Praha 1983. *8 Pohádky*
7. Virza, E.: *U Straumēnū*. Kronika lotyšského statku. Literární a umělecký klub, Praha 1939.
8. Bels, A.: *Nespavost*. Lubor Kasal, Praha 2006.
9. Kreutzwald, F. R.: *Báchorky ze země tisíce ostrovů*. Balt-East, Praha 2000.
10. Kreutzwald, F. R.: *Syn Kalevův*. Praha 1959.
11. *Zvony v jezerech*. Deset estonských básníků. Čs. spisovatel, Praha 1977.
12. Gailit, A.: *Drsné moře*. Práce, Praha 1989. *román o životě na int. ostrovech*
13. Tamsaare, A. H.: *Indrek mezi vzbouřenci*. Svoboda 1981. případně celá pentalogie *Pravda a spravedlnost*. *revoluční 1405*
14. Kross, J.: *Blázen jeho veličenstva*. Lidové noviny, Praha 1985. *román v dopisech + doby Alexandra I.*

Doporučená literatura:

1. Zubatý, J.: *O alliteraci v písniích lotyšských a litevských*. Praha, Věstník král. české společnosti nauk, 1894.
2. Řeháček, L.: *Vztah F.L. Čelakovského k folkloru, jazykům a literaturám baltických národů*. In: *Práce z dějin slavistiky XI*, Karlova Univerzita, Praha 1988.
3. Tesařová, J.: *Kapitoly z lotyšské a estonské literatury a kultury*. Veda, Bratislava 2001.
4. Štoll, P.: *Pět staletí lotyšsko-českých literárních vztahů*. Lotyšská národní knihovna, Riga 2006.
5. Toman, M., Ungrád, J.: *Dobytí ostrova Saaremaa*. Baronet, Praha 2007.
6. *Latviešu literatūras vēsture I*. Zinātne, Rīga 1998.
7. *Ideju vēsture Latvijā*. Zvaigzne ABC, Rīga 1995.
8. *Latvijas kultūras vēsture*. Zvaigzne ABC, Rīga 2003.
9. *Latviešu rakstniecība biogrāfijās*. Zinātne, Rīga 1992.
10. Nirk, E.: *Estonian Literature*. Eesti raamat, Tallinn 1970.
11. Kronberg, J.: *A Short History of Estonian Literature*. <http://www.estlit.ee/>
12. Macura, V.: *A. H. Tamsaare aneb Cesta za epopejí*. Nová Baltika, Praha 1999.

Podmínky atestace:

1. Účast na přednáškách.
2. Dvě písemné práce, jedna z lotyšské a jedna z estonské literatury, na základě vybrané četby 3+3 děl, cca po 6 normostranách, orientačně s tímto obsahem:
 - a) zasazení přečteného literárního díla a jeho autora do kontextu národní, příp. i světové literatury
 - b) charakteristika tvůrčí osobnosti autora a jeho tvorby, zařazení přečteného díla do jejího kontextu
 - c) základní literární charakteristika díla: jeho žánr, příp. příslušnost k literárnímu směru, textová rovina (jazyk, styl), strukturní výstavba (kompozice)
 - d) tematická rovina: co vypovídá o příslušné době a člověku v ní.

pavel. stoll@fiscali.cz
jf. cumi.cz

Společné úhy pobaltských kultur

1. Livonsko

- ovl. soužití od 13. st. - do 19. st.

2. Tatarská univerzita

- od 1893 Jenjev, do té doby Dorpat

3. Litva

- prakticky úhy mluvy, jazyk ale stále existuje, dokonce se učí na uni
- mluví ovšem lotyštinou - vyhrazy křapické moře, lyb a b.

Lotyšsko — Litva

• jazyk - v minulosti mluvil těžké - ovlivněná fonetika

• Latgalsko - jediné vyhrazené hist. pojmenování

~~Latgalsko~~ - původně součástí polského království → jazyk (s tím související) je velmi podobný liteštině, spíše než hist. složenost

- kvůli ovlivnění jazyka, kult. soužití a politického vlivu je Latgalsko kulturně jímá mezi kuronskou a vitzemskou a sebudeme se jí příliš vzdalovat

↓ naplnění tohoto kurzu - kuronsko, vitzemsko + Entonsko

• naplnění - všechny 3 prakticky v historii spolupracovaly pouze na spíše revoluci, jinak je politická regiony velmi rozdílné

1. Relativní spádání

- Polabí bylo zabíjeno až velmi pozdě - 9. tis. let př. Kr.

↓ kvůli tomu se porušují všechny hist. epochy

- doba selená od 300 př. Kr. až do 12. st.

↓ až u B. stlečí se objevují podobnější spád o tomto chem.

- národní doba 50.-60. let 19. st. (opravd. náim porušením 2 generací)

- 1918 se objeví nová vlna v střední Evropě

- doba velkého vzrůstu v životě Baldu

- před stěhováním národů 100-400

- těsně před tím vpadem 10.-12. st.

↳ navrhnutí jiných vývojů

↳ LOT a EST až do 1918 neměly vlastní st.

- křesťanství - až na konci 12. st. začala minimální činnost

- postupná christianizace vlna v Evropě

- Litva postupně skřtěná křesťanstvím (1386)

- ~~1224~~ 1224 Est, Lot 1290

↓ pouze formálně

- 1522-25 vize v Tallinu se považuje za lidovou

↳ první země po Německu

- přestože lidová podpora z lit.

↳ pův. jazyky, k obyčejným

mluvením se nedostala → a tedy ani křesť. vlna

- 1729 příchod ochranných → teprve TED začala opravdová christianizace

- trvalý útěk 100 let, než vlna zabíjena

- již dříve ale pokusů přeměny

2. konzervativní náz kulturní

- všechny 3 pobaltské kulturní upínají se kald. kulturní (neolitické)

↓ stabilita oídlení a připoutanost k půdě a přírodě
↓ venkovského

- venkovské oídlení důležitý, vřadění role i v NO

- druh oídlení: odlišný náč než a náč

šidlo; vřad věda'lnosti v obhá'v'm
terénu

⇒ život se odehrává v uzavřených

komunitách - uzavřená společnost

→ důležitost ~~st~~ vlastního plotka bez
velké potřeby komunitovat a
okolím

↓ spousta dialektů, konzervativnost
jazyka (ne tolik LOT →
fenomen ligy)

3. multietnicita, multikulturalita, multikonfessionalita

↳ důsledek geografické polohy a její strategičnosti

↓ nejvýznamnější v LOT
- 58% Lotyšů

- 65% Estonci v Est

- 80% Litváci v Litvě

- Lotyšci a Estonci mají zájem o občanství - rozhodují ho
automaticky, ale pouze lidem s předky před rokem 1940

↳ kdo přijel pozdě, je přivítán a musí se naturalizovat

↓ naučit se jazyk, základní realie, cca 5-10 let (mim jině)
tam žít; pokud se dítě naučí v LOT, dostane ho

↓ 20% Lotyšů jsou NEOBČANÉ - nejsou občany Lotyšské
ani Polska (nebo jiného státu) → prostě jím

nevadí, jen nemají občanství ⇒ žádná doprava -

nerozhodují o armádě, státních službách, nemají volit

+ všichni z nich patří k nejbohatším obyvatelům
země

- v Entonsku je nikada obdoba, pr > jiny'mi promeny
- multikulti: od samého počátku
 - omdleni' přicházel ze dvou směrů - V (od Dánska), JZ (od moře); v Ent. i ze severu
 - míšení evropského a laponského typu
 - míšení subkultur ugrofinského a indoevropského
 - další míšení → švédská a místní kultura
 - od 80. let 15. st. → ruka' kultura
 - ↳ její vliv nikdy nepřekročil vliv švédské kultury

- náboženství: katolictví, luterství, pravoslavní
 - ↳ finští uživení křesťana na slov. cást obývala
 - ↳ kuonky, tičinky litvonsky Entonsko

- číslý konflikt ~~švédská~~ katolíci o evangelický připomíná lot a est konflikt křesťanství's pohamtním

Ladinske' a německé' příměnnice'

13. stol: christianizace přicházela už o něco dříve z uhlavels, hlavní nápor ovšem z Gottlandu

1201 založena Riga - biskup Albert

1219 založen Tallinn - ~~to~~ chrámtý' král Valdemar II.

↳ 2 opětné' body christianizace

- vybudování něčeho křesť. Livonsko => konfederace Abolrahých a křesťanů

Livonský' řád
 něžný' biskup / arcibiskup
 biskupství v Tartu
 biskupství v Saaremaa -
 město Riga Lääne-maa

- od n. 1290 - do 1561

1561 - Livonsko rozděleno na 2 útvary

↳ podle Dáňanů

↳ Zadaňanské útvorsti' => Livonsko (s ušším smyslem)
Livonsko - Zemgalské útvorsti' => Zemgalsko
=> Livonsko - levo pol. loží
přímá
podmínky PL

vztahy České (a moravské) země a Livonska

- moravští obchodníci sponzovali na přitaz papeže Innocence IV. křesťanský výpravu do Livonska
- Př. Ot. II., J. Lucemburský, Karel IV. se účastnili křesťanské výpravy → ani 1 ale neostoupil až na Livonské území

- Friderich z Pernštejna → Bř. 41 byl arcibiskupem Ríge
 - byl v konfliktu s řádem a v jeho moc neprobýval, protože měl s řádem sňatek → probýval v Augsb. konf.
 - s Geelminem jednalo christianizaci Litvy

Livonské útvorsti' 1561 - 1795

- za příznivých podmínek by mohl schopnost vytvořit stát

1629 rozdělili Livonsko na švédské Livonsko → sev. lot.,
př. est.
a polské Livonsko (Latgalsto)

↳ švédské časy
1629 - 1721

- podle všechných čísel velenováno do Ruska

1721 Livonsko, 1722 Latgalsto, 1795 Livonsko => 1918

zrušení nevolnické prádní ne v českých zemích
- začátkem 19. století

3 základní ^{posuvnými} ~~úkolů~~ Ent a Lot opouští Čechy

- neměli vlastního státu

- Lotyši žili ve 3 křesť. rozdělených celcích, jejichž
rozdíly přetrvávaly dokonce (podobně církve +
Morava + Slezsko) - vyjádřeno v obou st. známkách

- odlišná zřízení z 2. sv. války a poválečné okupace

Kronika Jindřicha Lotyše /

~~Kronika Jindřicha Lotyše~~ : 1. dílo napsané na území Pobaltské
Jindřichova kronika / poprvé vydáno do 20. let 13. st.

Livonská kronika /

Indriska kronika

- činnost 1. biskupa a postupná
obrazování území

autor byl krátce doprovázen biskupem

Alberta => pozice církve

reimovaná

Livonská kronika

: pokračování, poprvé vydáno do konce 13. st.
-> celý proces obrazování

autor: člen livonského řádu, vojenský činitel
reimovaná, německy psaná

: autor student medicíny

napsaná latinsky, chvalořeč, mluvy
velmi přehnané

~~staré~~ viditelné fakta o historii a současnosti
ve věcích

16. století

18.3.

LotEntLit

Bymovaná kronika - Livländische Reimchronik

- středověká latinská poezie určená ke zpívání; oratorní básně
- autor a přibližná data neznáma
- pojednává o dějích přísluším 1234-90
- jasně je, že autor byl příslušníkem livonského řádu

↳ psána pohledem militantním

- popisuje války s rity ~~rytmi~~ rity, mluví o církevních opávaních
- latinská, ne hintoně => pro informace rytmu rity důležitější, má hlavní význam
- rozdílů hlavně mluva řádu
- nevyjadřuje se k rozporům biskupa a řádu
- uplatněno až 1846
- 2 nejčtenější díla tohoto období

mladší, latinský psaná kronika - Chronicon Livoniae

- puška
- autor Hermann de Wandenberge
- mluví, kdy zemřel
- popisuje události do r. 1378
- 2 knihy cca 1200 slohových v litvě
- člen řádu, pravděpodobně kaplan mluvy
- dílo dležit pro litvu a Prusko
- 1863 uplatněno

mladší rybnánská kronika - autor Bartholomaeus Hönke

- týká se především est. území,
poukazuje na Jiňské moře 1343
↳ rozšířilo se po celém území

- 1880 román Město (est. Taseja) - E. Bornhöke

- popisuje poukazuje

18.3. II

LotEntLit

křesť. křesťanství v Pobaltí je star. původu ⇒ důkaz, že
křesťanství přicházelo nejdišle z východu (Pskov, Novgorod, ...)

⇒ až v 10. letech 11. stol. přicházejí německí kupci

↓ poté začínají L. výměny

1. vedl Meinhard, úprava rozpačenců

2. vedl biskup Bertold, - II —, Bertold založil u Rigy

3. vedl biskup Albert - 1200 přikázal u lot. biskup,

1201 založena Riga

- 1234 * Livonský náčel - spojení abychau mečůch ly h'č (černý
kříž na bílém pozadí) s německými
ly h'č

- černý kříž na bílém pozadí

- 1290 - dobytím Zemgale končí křesťanizace Livonska

↳ * Livonského náčel ⇒ konec 1561

Přehledně na území Livonska

- jeho * spojení s křesťanstvím

- vázalo na kněžské náčel

- 1199 - papež Innocenc IV. daroval Livonské biskupství → přivlekl je
kaupo

- 1. dílo prokazatelně napsané v Livonsku: 1225-24 Livonská kronika

1740 poprvé tiskem

↓ Chronicon Livonicum

- latinsky, do lokyřiny

přel. až na konci 19. st.

(= Jindřichova kronika;

autor Henricus de Ledenis/

Indričis / Henrik)

Jindřich: kněz, původce a křesťanský Albertův

↳ uměl mluvit jazyky, proto u historiků

někdy domnívají, že byl mluvit

Jindřichova kronika - 4 částí

- první 2 části - popínají Meinhardovy a Burchardovy výpravy
- 3. část dějepisná - dějepisná říše, dějepisná lot. země
- 4. část má dějepis Entomka - dějepisná země

⇒ první 20 let bojů, všechno podstatné dějepisné - období dějepisné

- přesvědčení, že často cituje Bibli, opírá se o sv. Augustina; psána z pohledu církve, biskupa
- ↳ rozdělení světa na země Boží a Dáblůvo
- na země živoucí a mrtvé
- měščí na věčnost hleďstvo, ale m'ru
- ↳ m'ru přestoupit na území Boží
- objevuje chasnoucí, uhlazení křesťany
- popínají dějepis - dostavení náporu pohanských Entomů výem → Beruňky přec
- r'kylníky a křesťany křesťany
- 1. ústí lot. a ost. jmen - období a m'ru

↳ 2 významné články

- 1469 Belševic^a - Poangmely Jindřicha Lotyře na obrázi živoucí kroniky → baben
- ortu, dějepisná, kritická a tomu, že se na vel podvoluje
- paralela křesťanské invaze a sov. okupace
- 1499 Zálíbe - roková opera Jindřichova kronika
- ↳ ona o smíření s křesťanskou invazí
- 40. let 19. st. - Ausetlio

Lot Ent Lit.

17.

15.4. Liwoko na konci 18. st.

1629-1721 → Liwoko ⇒ švédské Liwoko

- švédské (alod) časy

1632 Tartuska univerzita

Gen. hf. II. Adolf

- společná pro Lotyšské a Estonské

- celibátní mor. obnovení

Nový jazyk školy

⇒ počátek Liwonského školství

1684 založen učitelský seminář

Karel XI. zřádkoval všichni posvěcení z šlechty → protestantský

⇒ omezení ~~šlechty~~ ^{šlechty} privilegii (i když se ke zrušení nevolevalo to
nedělo)

⇒ přeměně obnovení učení jako pro revalský
financování překlady bible

(1534 němčina ← 1. překlad bible ← Luther

1544 švédčina

1612 finská

(1699) lotyština

1739 ~~revalská~~ estonská

1735 litevština)

Ernst Glück (Leike) (1652-1705)

- otec Mace, do Pobaldy přijel kvůli překlady bible

↳ lutherický teolog, 1643 přijel z ~~Wittenberku~~ ^{Wittenberku} do Lot.
Wittenberku

↳ pracoval ve v Altkirke - nejvyšší provincie švédského
év. Liwonského mor. SV

→ založil školu a uč. seminář, přel učebnice a
překlady bible - 1685 N. zákon, 1694 dokončeno
úplné vydání

↓ zájmem i liv na teologii lotyštině a literatury

- odpověď však k lutherismu Lotyšům kned (malý protestant,
upokoj reformatant)

- a vydání 1739 (opětovně o vydání 2. bible)

↳ Na ruskou dobu. Švéd. financování

Gleick přeložil bibli i do ruštiny, ta se bohužel nedochovala

- jeho manželka Marka Stawronka se stala manželkou Petra I. a po jeho smrti korunou Kateřinou I.

- osobnost podobná komenskému - svým zaměřením, vlivem na mě - navíc komenského dobře znal (oprav)

1682 Svět v obrazech, německo - polský, vydán v Rize

- je pravděpodobné, že na jeho vydání měl Gleick velký vliv

Jiří Holík (1620 - 1710)

- původně učitelsko Rize, kde se stal učitelem ^{liv.} lat. školy

- 12e zředitel školy moderského dvojnásobí a šestiškolní

- napsal o tom několik knih, část upla v Rize

- český bratr, spjatý s komenským

Estonsko

- 2 centra, Tallinn a Tartu

- v obou školařský, učitelský jazyk

- Heinrich Stahl (Tallinn)

- 7. pol. 17. st. - nová škola přitahovala = lat., duch. a světské

- 1. grammatika a uč. estonského 1694

- Joachim Rossinius (Tartu)

- Školní epistoly

- Uvažování o bibli → v jakém náhledu se má učit - související s

jihoestonský?
↓ učitelský sejmek
v Rize

↳ velký problém pro
severozápad. komunisty

- 1682 v Rize - est. předklad Nového zákona - Adrian a Andreas Kingma

- 1739 Anton Thon Hall - přičel nt zákon - Píblí Paarmet

15.4. Bengt Gottfried Forselius (

- 1684 absolvoval Tandemy učitelství seminář a vedl LO
- 1. seminář v celém Švédsku
- ↓ v pol. 17. století bylo jmenů Entomolo herkontinentu nejvzdělanější oblast

Zeiner Brockman - učitel ent. na tál. gymnasiu

- pol. ent. polski - přiblížením k novému
- ↓ ovládnutí švédů, ...

- na konci 17. století polští učitelé kot. a ent. vzdělávání v Lituani

↓ přichází net. válka

↓ 1721 → Livonsko připojeno k Rusku

↓ 1710 morová epidemie - 75% ~~z~~ chlapů, polské, ruské, švédské domorodci, v ruské

↓ ukázomí nevolníci

↓ vriesbergův případ; jiný štok

↓ situace v následujících 18. století byla v Livonsku jasnou a nejohroženější v Evropě

Pavel Fink, novinář, legionář a 1. sv. války, milice kotyřka

(1931) Za severním Němcem ⇒ reportáž o Ent, kot a Fink osvobodena země

- do této situace přicházejí ochranouři (morovní bratři)

↓ zahájili etu masem vzdělávání

- podle jednoty bratři na pobaltské vzdělávání upěl v knize Eol by šikilovi jako polníci v jase

Christian David - se smíšeným rokem Němky a švédů

- český bratr

- 1722 vyvolal čelit mutantů a volat

Nordko stěhna na paměti kvatla

Linnaeusova v štok (Horní Lucie)

↓ povolil mu, aby na jeho paměti barboval mrtvého - Herminut (Ochrana Páři)

= Ochrana

David by percolation theory - a budweiser molecule is a molecule 1722

- začali přicházet další emigranti z Tatarska (ještě ochr. knížka)
- 1724 schválení 2 statuty = položení základu obnovení Jednoty bratrství

1 don't know

anglican & jpm \Leftarrow all ho nista \rightarrow jpm
 nika' Korean church allern tohā bily nika

- 1732 minie - o. de Tompše v kolumbiu, Colorado, USA - lybedovali v Pensylvanii ninto Bellehem, v S Karolíne Wilmington-Sala
- v australském režimě v Africe
- kromě Austrálie a Antarkidy obsadili všechny kontinenty

- 1729 - Christian Daniel + 2 dalsi mrazenci u klonsteru

→ a_2 પો. ન. 1738 મે 21/11

- v žize n pism določilo pod. pogoji

- Gleichnisse von Hallert - 1. ernane, potanna! Gleichnisse u. Reden!

- alle obolova kila, ki. dimenzionirane

- an rotem od blyz maslo'n prazh'n'
ve kalme'te ughadovale aldimad'ka'
Itenshent

- 7738 von Herrn Brandt hier

- motilidina + d.c. semina^u

Upholstery: little party wallpaper
on the screen

- alonahoon' shom: 'dun'

revoluta, klein Ham pöschel.

Střední i vyšší průběhy

- 1729 - Mankali Mohanlal Das

Naime letnje došli k

komada shen okom zikharu

don't want

→ all irrational numbers (hallo's name)

milham' aishim jay, ki)

↳ brakti kwah' lida

→ 1 kg UNACOOLY dari 100 000 kg CO_2 (70 % CO_2)